

Ο ΦΥΤΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α να θέλουν να χαίρωνται, για πάντα, όλες τις εὐωδιές, τὰ χρώματα, τὰ σχήματα τῶν λουλουδιῶν, οἱ τεχνίτες τοῦ λαοῦ μας κεντοῦνε, φτιάχνουν, πλάθουν μύρια

σχέδια, λογίς λογίς λουλούδια, τοῦ κάθε τόπου, τοῦ κάθε χωριοῦ, τοῦ κάθε νησιοῦ. Πλεγμένα οὐ μπουκέτα, γιρλάντες, στεφάνια, ριγμένα δῶθε κείθε, τὰ ξαναζωντανεύουν, τὰ ξαναφωτίζουν μετὰ τις ρίζες, τὰ κλωνάρια, τὰ φύλλα τους, τὰ μπουμπούκια, τὰ λουλούδια τους, σ' ἕναν ἀτέλειωτο χορὸ ὁμορφιάς καὶ χάρις, πάνω στοῦ πανί, στοῦ ξύλο, στοῦ χαλκό, στ' ἀσήμι, στὸν πηλό, στοῦ μπροῦντζο, στοῦ μάρμαρο.

Δὲν ὑπάρχει λουλούδι, κλαρί, φυλλωσιά, ποὺ νὰ μὴν τὸ ὑφαίνη ἢ φάντρα, νὰ μὴν τὸ προσαρμόζη στὴν τεχνική, ποὺ ἀπαιτεῖ ἢ κεντησιὰ τοῦ ἀργαλειοῦ, νὰ μὴν τὸ ἀναμορφῶνῃ οὐ ἰδιότυπη φόρμα. Μὰ καὶ τὰ δεντρολάκια δὲν ξεχνάει, καθὼς καὶ τοὺς καρπούς τους : τὰ καρύδια, τὰ κυπαρισσόμηλα, τὰ ρόδια, τὰ φουντούκια, τὰ βαλανίδια.

Ἐφησε πιά, ἢ κεντήστρα δὲν κεντάει, ζωγραφίζει μετὰ τις λεπτότερες βελονιές, μετὰ τοὺς πρὸ παρδαλοὺς χρωματισμούς, μετὰ ὅλες τις ἀποχρωμίες καὶ ἀντιχρωμίες τοῦ μεταξιοῦ, τοῦ μαλλινοῦ, τοῦ μπαμπακιοῦ, ὅλα τὰ φυτὰ καὶ τὰ λουλούδια τῆς πλάσης. Μετὰ χρυσὸ καὶ μεταξωτὸ κορδονάκι φτιάχνει, γιὰ τις τραχηλιές της, τοὺς ἐπενδύτες, τὰ σαγιάκια, τὰ κοντογέλεκα, τὰ κοντόσια, τὰ σιγκούνια· λουλούδια καὶ κλω-

νάρια, ποὺ ἀντιφεγγοῦν πάνω στὰ μεταξωτά, τὰ τσόχινα, τὰ μάλλινα ὑφάσματα. Μετὰ τὴ λεπτὴ κλωστή της πλέκει στὶς νταντέλες, μπιμπίλες, στὶς κάλτσες της, μύρια βλαστάρια καὶ λουλουδικά : κυπαρισσόκια, γαρούφαλα, βιολέτες, τριαντάφυλα, κορφάδες, κρινάκια, ἀγκάθια, ἀμάραντα, μοσχοκάρφια... Καὶ μετὰ τὸ λεπτὸ πινέλο της ζωγραφίζει πάνω στοῦ τσεμπέρι καὶ στοῦ κεφαλοπάνι της, μετὰ ὅλες τις βαφόριζες κοπανισμένες : τὰ μουντά, τ' ἀνοιχτόθωρα, τὰ κατάλευκα, τὰ σταχτερά, τὰ χρυσοπράσινα, τὰ φλωράτα, τ' ἄλικα, τὰ γαλάζια, τὰ βυσινιὰ λουλούδια, ποὺ θὰ λαμποθωροῦν πάνω στοῦ τσεμπέρι τοῦ κεφαλιοῦ της.

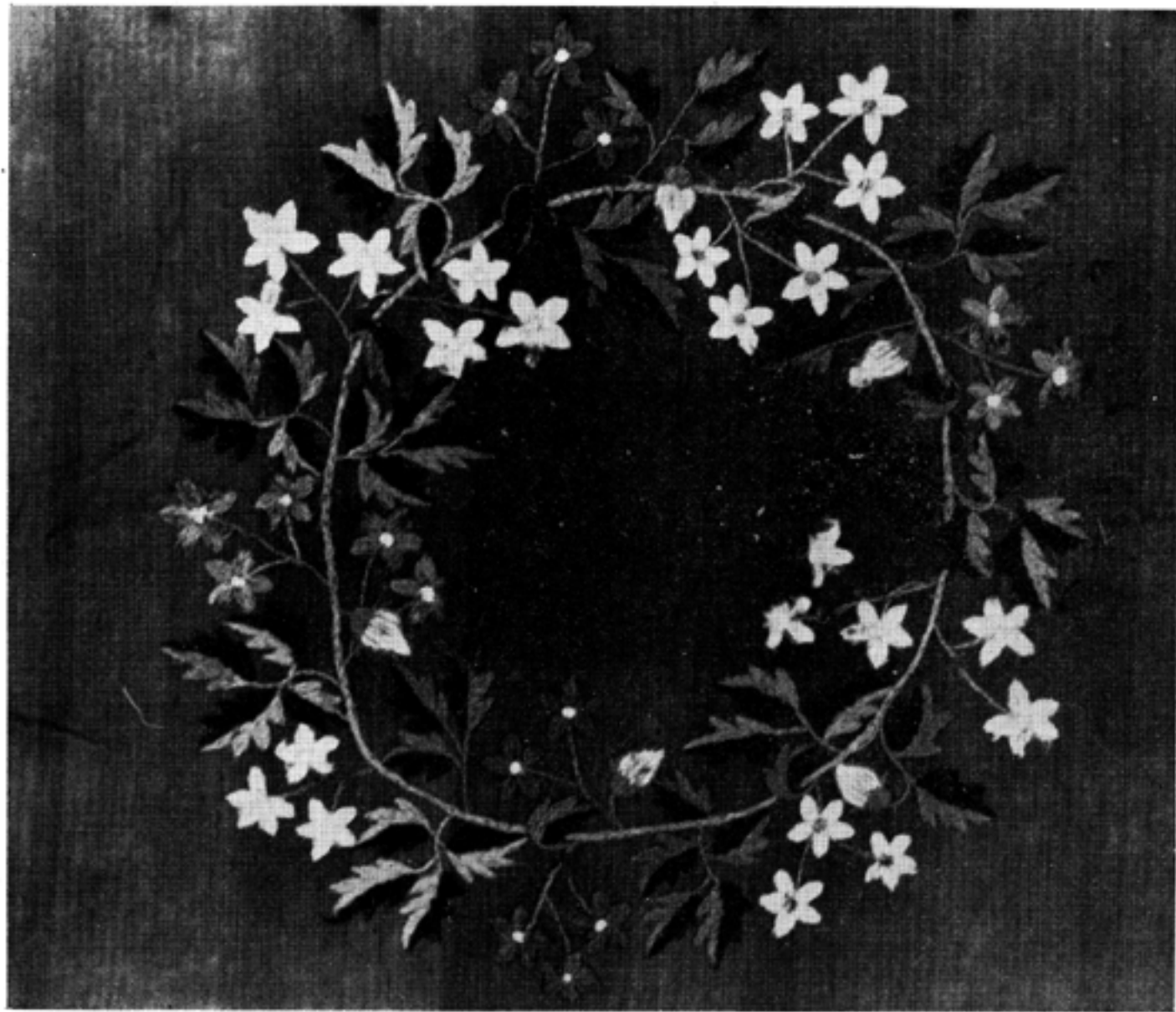
Κάμπος σπαρμένος μετὰ λουλούδια κεντημένα, ὑφασμένα, πλεγμένα, εἶναι ἢ φορεσιά της. Μικρὰ λουλουδικά, βλαστάρια, κοτσανάκια, φυλλαράκια, κρυμμένα διακριτικὰ στολίζουν τις φανέλες, τις κάλτσες, τὸ ποκάμισο. Μεγάλια λουλουδικά, ἀνθοὶ μετὰ τοὺς κλώνους τους, ἀνθόκλαδα, φουντωσιές, φυλλωσιές, δεντράκια, χρωματοπλουμίζουν τὰ μέρη, ποὺ φαίνονται, τοὺς γύρους τοῦ ποκαμίσου, τὰ μανίκια, τις τραχηλιές, τις ποδιές, τὰ ζωνάρια, τις μπόλιες. Φαντάζονται : γαρούφαλα, λαλέδες, νάρκισσοι, λαλεδάκια, νυχάκια, ζιμπούλια, κορφάδες ζουρλίδικες μετὰ λογιῶν λογιῶν λουλούδια, βιολέτες, μαργαρίτες, κλήματα, ράγες, σκίνα, μήλα, μύγδαλα, ροδιές, τριανταφυλλιές. Γεμίζουν τις μεταξωτὲς στόφες τῶν φουστάνιων, φανταχτερά ὑφασμένα μετὰ χρυσάφι καὶ ἀσήμι, μεγάλες κορφάδες μετὰ λουλούδια

καὶ κλαριά καὶ σὰν παραμυθένια ξεπροβάλλει ἡ νύφη, στὰ πῶ πολλὰ χωριά, στολισμένη συχνὰ καὶ μὲ φρέσκα λουλούδια στὸν κεφαλόδεσμό της καὶ στὸ ζωνάρι της.

*

Στὴ στολὴ τοῦ σπιτιοῦ, στὰ κεντήματα καὶ στὰ ὑφαντὰ γιὰ τὴν καθημερινὴ χρῆση ἢ τὴ γιορτινὴ, στὴν πρώτη καὶ στὴ δευτερώτερη στολὴ

ἄλλάζει ἔκφραση καὶ μορφοποίηση, ἀλλὰ καὶ χρωματισμό. Πόσα κυπαρισσάκια καὶ κουκουναριές, πόσα κυπαρισσόμηλα καὶ κουκουνάρες βρίσκομε, διαφορετικὰ στὸ σχῆμα καὶ στὴ διακοσμητικὴ ἔκφραση καὶ διαρρύθμιση, στὰ νησιά μας! Ἄλλὰ καὶ πόσες κορφάδες μὲ μπουμπούκια, κλωνιὰ γυρτὰ ἢ ὀλόρθα καὶ πόσα τριαντάφυλλα, ὅλα τὰ σόγια, ὅπως λένε, μεγάλα (ἐ)κατόφυλλα, μικρότερα, ἀπρι-

Λαϊκὸ κέντημα μὲ ἀνθηρὸ διάκοσμο.

του, πανηγυρίζουν, πάλι, τὰ λουλούδια : στὰ κεντήματα καὶ στὰ φαντὰ γιὰ τὰ σεντόνια, τὰ μπροστοσέντονα, τὰ βαγιόλια, τοὺς μαхраμάδες, τὰ μαξιλάρια, τοὺς προσκεφαλάδες, τὰ πεσκήρια, τὶς σεרבέττες, τὶς κουρτίνες κ.τ.λ.

Τὸ κάθε λουλούδι στὸν κάθε τόπο παίρνει καὶ ἄλλη μορφή, διαφορότροπα σχηματοποιεῖται καὶ ἐκφράζεται ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, ἀπὸ νησιὸ σὲ νησιό.

Λιάτικα πέντε σόγια, κεντημένα στὰ περίφημα μαξιλάρια τῆς Ἠπείρου.

Καὶ πλέκονται δεινράκια, κλαριά, φύλλα, λουλούδια, μὲ τὴν κάθε ιδιόρρυθμη τοπικὴ ἔκφραση, σὲ μιὰν ἀτέλειωτη σχηματοποίηση, ἄλλοτε γιὰ νὰ στολίσουν ὀλόκληρες ἐπιφάνειες μαξιλαριῶν, σεντονιῶν, ἄλλοτε γιὰ νὰ συμπληρώσουν ἀναπαραστάσεις ἀπὸ χτίρια, καΐκια, μπρατσέρες, γουλέτες, ἀ-

να παραστάσεις από είδυλλιακές σκηνές, γάμους, κυνήγια, χορούς, σκηνές από τον καθημερινό βίο, που θα κεντηθούν για την πρώτη στολή του σπιτιού.

Έτσι, στα ύφαντά και στα κεντήματα της φορεσιάς και του σπιτιού, το κυριώτερο διακοσμητικό θέμα είναι τα πρόσχαρα λουλούδια, που μύρωναν τις αύγες της νοικοκυράς και χάριζαν την αισθητική έμπνευση, που ώδηγοῦσε στη γνήσια εκείνη έλληνική διακοσμητική διαμόρφωση και τεχνική δημιουργία.

*

Άλλο πάλι φυτικό διάκοσμο έχουν τα πλούσια τζαμωτά παράθυρα, γινόμενα από τεχνίτες ειδικούς, με διάφορα χρωματιστά γυαλιά. Τα κόκκινα, γαλάζια, κίτρινα, πράσινα γυαλιά τους, που σχηματίζουν λουλούδια και κλαριά, λαμποκοποῦν σὰ νάταν φρέσκα και δροσερά φυτρώματα, όλόγυρα ψηλά, στην πλούσια σάλα του άρχοντικού, την κρεβάτα.

Μπουκέτα με λουλούδια, άνθοι διάφοροι, μέσα σὲ βάζα, μπρίκια, μαστροπάρες, σκαλισμένα στο ξύλο από

τους περίφημους σκαλιστάδες, τους ταγιαδόρους και τὰ μαθητούδια τους, τὰ μαστροπόπουλα, στολίζουν όλόγυρα τις κάμαρες, τους όντάδες, την κρεβάτα και τον προθάλαμο, τὸ σεράϊ τῶν άρχοντόσπιτων. Άπό τὰ ταβάνια, τις κολόνες, τὰ κάγκελα, τις πόρτες ξεφυτρώνουν κλαδιά, λουλούδια, σκαλισμένα με όλων τῶν ειδῶν τις τεχνοτροπίες της ξυλογλυπτικής τέχνης. Μὰ και στα ντουλάπια, στα μεγάλα έρμάρια για τὸ ρουχισμό, στις μουσάντρες με τις θουρίδες, στους σταμνοστάτες, στις διάφορες κασέλες, στα σεντούκια, στις μαρνέρες, στις καναβέτες, στα καρεκλάκια και στα τόσα άλλα ιδιότυπα έπιπλα του σπιτιού, στα κωνευτά στον τοίχο ή στα φορητά, πρωταρχικό θέμα είναι ὁ φυτικός διάκοσμος : σειρές από κυπαρίσσια, κουκουναριές, δέντρα, κλωνάρια, λουλούδια, ρόδακες, τουλοῦπες, μαργαρίτες, τριαντάφυλλα, γλάστρες... Καὶ σὲ αὐτά, άκόμη, τὰ ξύλινα τέμπλα τῶν έκκλησιῶν, στα σπουδαιότερα δημιουργήματα της ξυλογλυπτικής τέχνης, στα όποια οί ταγιαδόροι έδειχναν ὄλη την καλλιτεχνική τους ικανότητα και τὴ δεξιότητα, ὁ διάκοσμος είναι κατ' έξοχήν φυτικός : με κλήματα, που φυτρώνουν από γλάστρες, άγράφελες, κλαδιά με φύλλα, κρινοειδή λουλούδια, ναρκίσσους, φύλλα άγκαθωτά, κληματσίδες, σταφύλια κ.τ.λ.

Μὰ και στις σιδεριές τῶν παραθύρων, στους χαλκάδες, στις πορταβέλες, για τις πόρτες, πάλι βάζει ὁ σιδεράς πλέγματα με κλαριά, φύλλα και λουλούδια. Τὸ ίδιο και ὁ χαλκωματάς, ὁ μπακιρτζής, ὁ άσημιτζής χαράζουν, σκαλίζουν, βαθουλώνουν, φουσκώνουν, στα μέταλλα, τὰ πὸ ιδιόρρυθμα, έλικοειδή πλέγματα τῶν κλαριῶν, ὄλες τις φόρμες και τις συνθέσεις τῶν λουλουδιῶν.

Τὰ χαλκωματένια, κασιπέρινα, ὄρειχάλκινα είδη : τὰ πιάτα, τὰ ταψιά, τὰ κακάβια, τὰ γκιούμια, τὰ θερμάρια, τὰ χαρανιά, τὰ λεγενόμπρικα, τὰ σινιά και τόσα άλλα, με τὰ πλούσια χαρακτὰ συνή-

Κεραμικό άνθοδοχείο με φυτική διακόσμηση.

θως ποικίλματα, έχουν κατ' ἐξοχήν φυτικό διάκοσμο, με συνθέσεις από σχηματοποιημένα ρόδια, παλμέτες, κυπαρίσσια, κλωνάρια και λουλούδια, που πολλές φορές συνδυάζονται με διάφορες παραστάσεις από τη βυζαντινή παράδοση.

*

“Όσο για τ' ἀσήμια και τις ἀρματοσιές τῶν γυναικῶν, τὰ πλούσια κοσμήματα τοῦ κεφαλόδεσμου, τοῦ στήθους, τὰ περίφημα κλειδωτάρια ἢ θυλυκοτάρια τῆς μέσης, τὶς πόρπες καὶ τόσα ἄλλα, μετὰ τὰ ποικίλα καὶ ιδιότυπα σχήματα καὶ τὶς ὀνομασίες, σὲ αὐτὰ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀτέλειωτη ποικιλία τῶν διακοσμήσεων, τὴν πολυπλοκή σύνθεση, πού παίρνουν τὰ κλαριά καὶ τὰ λουλούδια στὰ χέρια τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη.

Ἄλλα καὶ οἱ ἀσημένιες ἐπενδύσεις τῶν εὐαγγελίων, τῶν εἰκόνων, οἱ ξυλόγλυπτοι σταυροί, τὰ σμαλτωμένα δίπτυχα, τρίπτυχα, τὰ κιβωτίδια, τὰ θυμιατήρια, τὰ καντήλια, οἱ πολυέλαιοι, τὰ πολυκάντηλα, καὶ τὰ τόσα ἄλλα ἀργυροχοϊκὰ κοσμικὰ εἶδη: τὰ ποτήρια, τὰ τάσια, οἱ δίσκοι, τὰ πιάτα, τὰ τασάκια, τὰ κουτάλια κ.τ.λ., μετὰ τὶς πολυσύνθετες τεχνικὲς τους, ἀξίζουν ἰδιαίτερη μελέτη καὶ προσοχὴ γιὰ τὶς χαρακτηριστικὰ ἀνάγλυφες, διάτρητες, σμαλτωμένες κτλ. διακοσμήσεις τους, πού συνήθως ἀναπαρασταίνουν τὴν πλούσια καὶ ποικίλη ἑλληνικὴ βλάστηση σὲ πρὸ σύνθετη διακοσμητικὴ μορφή της.

*

Ἄλλη, πάλι, ποικιλία φυτικοῦ διακοσμοῦ, με ἀπλοϊκὲς παραστάσεις λουλουδιῶν, πού στολίζουν ζουπλοῦμιστὰ ἀγγεῖα, μᾶς παρουσιάζει ἡ ἀγγειοπλαστικὴ τέχνη. Καὶ αὐτές, ἀκόμη, οἱ νησιώτικες στάμνες τοῦ νεροῦ ἔχουν πολύχρωμες διακοσμήσεις με λουλούδια καὶ φύλλα, πού θυμίζουν τὰ κεντήματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν

Ξυλόγλυπτη κασέλα με διακόσμηση λουλουδιῶν καὶ κυπαρισσιῶν.

χωρικῶν μας πρὸς τὰ λουλουδικὰ καὶ τὴν χαρὰ τους. Κλωνάρια, γιρλάντες, λουλούδια, ροζέτες, κυπαρίσσια, τουλοῦπες, γαρούφαλα, λαλέδες, πλομμίζουνα γαβάθες, σκουτέλες, πιάτα, κουμάρια, γλάστρες, κανάτια, διάφορα ἄλλα ἀγγεῖα γιὰ τὴν καθημερινὴ ἢ τὴν γιορτινὴ χρῆση. Οἱ χρωματισμοὶ τους, ἀπλοί, περιορίζονται σὲ λίγες συνήθως ἀποχρώσεις —καφέ, κόκκινο, πράσινο, γαλάζιο— φθάνει πῶς συμβολίζουν τὴν ὀμορφιὰ τοῦ λουλουδιοῦ καὶ πῶς θυμίζουν τὴν καλοσύνη.

Ὁ πλούσιος φυτικὸς ἑλληνικὸς κόσμος ἀναδημιουργεῖται, ἀναπλάθεται πάνω σὲ κάθε ὑλικό, μετὰ κάθε εἶδους τεχνικὴ, ἀκόμη καὶ στὰ μάρμαρα, σὲ λαϊκὲς τοιχογραφίες, στὰ πέτσινα κατασκευάσματα καὶ στὰ τόσα ἄλλα εἶδη τῆς λαϊκῆς τέχνης, προσφέροντας, σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της, γόνιμες καλλιτεχνικὲς δημιουργίες, τὴ γνησιώτερη ἑλληνικὴ ἔμπνευση, μετὰ τὴν πραγματικὴ ἐκείνη ἑλληνικὴ αἴσθηση, τὴ βγαλμένη ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἀγάπη.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ